

tròn sứ mạng lịch sử nhất định đối với dân tộc, góp phần tích cực vào cuộc đấu tranh chung của dân tộc. Nguyễn Đình Chiểu thực sự xứng đáng là cờ đầu của văn thơ yêu nước và quả là một hiện tượng phục hưng văn hoá Việt. Văn thơ của ông gắn với hiện thực đấu tranh của quần chúng, vì vậy mà nó có giá trị bất diệt, trường tồn. Từ hiện tượng Nguyễn Đình Chiểu, chúng ta có thể dễ dàng nhìn ngược lại, hình dung ra vì sao văn học dân tộc trong quá khứ - Những nhà văn, nhà thơ vĩ đại đã biết vận dụng một cách uyển chuyển quan niệm văn học Nho gia, gắn nó với đời sống của nhân dân, dân tộc trong những hoàn cảnh đặc định và vì vậy mà sống mãi. Đồng thời ở đây chúng ta cũng tránh được phương pháp áp đặt lý luận hiện đại để nghiên cứu văn học cổ.

QUA KHẢO SÁT QUÁN TRẦN VŨ suy nghĩ về một số sinh hoạt văn hoá tín ngưỡng của người Hà Nội.

Bác sĩ Văn Chi

Gió đưa cành trúc la đà

Tiếng chuông Trấn Vũ canh gà Thọ Xương

Mịt mù khói toả ngàn sương

Nhịp chày Yên Thái mặt gương Tây Hồ

Tiếng chuông Trấn Vũ, Hồ Tây và những làng nghề truyền thống là những nét tiêu biểu của Hà Nội xưa. Đó cũng là lý do chúng tôi chọn quán Trấn Vũ để khảo sát khi tìm hiểu về sinh hoạt văn hoá tín ngưỡng của người Hà Nội.

Quán Trấn Vũ - Đền Quan Thánh hay chùa Trấn Vũ đều là những tên gọi khác nhau của một kiến trúc tôn giáo nằm ở phía Bắc kinh đô Thăng Long xưa (nay là cuối đường Quan Thánh, đầu đường Thanh Niên) bên cạnh Hồ Tây, một trong những nơi có phong cảnh đẹp nhất vùng.

Là đền, là quán hay là chùa - chỉ riêng điều đó đã nói lên nét đặc biệt trong tín ngưỡng của người Việt nam nói chung hay của người Hà Nội nói riêng.

I. VÀI NÉT VỀ LỊCH SỬ XÂY DỰNG:

Theo các sách *Lĩnh nam chích quái*, *Chân Vũ quán lục*, *Hà Thành linh tinh cổ lục*, *Tây Hồ chí* cũng như bia *Chân Vũ quán thạch bi* (1) thì quán Trấn Vũ (tên gọi chính thức và cổ nhất) được xây dựng từ thời Lý Thái Tổ (1010), nghĩa là nó có cùng tuổi với Kinh đô Thăng Long. Tuy nhiên lúc đầu nó chỉ là một ngôi đền nhỏ được dựng bên bờ Hồ Tây để trừ yêu quái.

Cùng với thời gian, trải qua nhiều lần trùng tu quán Trấn Vũ ngày càng có vị trí trong sinh hoạt văn hoá tín ngưỡng của người Hà nội.

Ngày nay quy mô di tích đã bị thu hẹp đi nhiều, song so với nhiều di tích khác ở Hà nội thì quán Trấn Vũ vẫn còn là di tích được bảo vệ tốt nhất. Đến quán Trấn Vũ ta vẫn còn được ngắm pho tượng đồng đồ sộ, tượng Văn Xương để quán thể hiện tinh thần hiếu học của người Việt, đọc các hoành phi câu đối, những bài thơ được khảm trai, sơn son thếp vàng, thăm những dấu ấn của những hoạt động văn hoá tín ngưỡng sôi nổi của người Hà nội trong lịch sử cũng như trong hiện tại.

II. VỀ VỊ THẦN ĐƯỢC THỜ VÀ CÁC SINH HOẠT VĂN HÓA TÍN NGƯỠNG Ở QUÁN TRẤN VŨ. (tóm tắt)

1/ Về vị thần được thờ ở quán Trấn Vũ mặc dù các sách *Chân Vũ quán lục*, *Đền chùa ở Hà nội*, *Trung quốc danh nhân đại từ điển*, *Hà nội danh lam thắng cảnh* chép có nhiều chi tiết khác nhau, song tất cả đều thống nhất: Trấn Vũ là hoàng tử Huyền Nguyên vốn là thiên thần đầu thai vào làm con vua nước Tĩnh Lạc bên Trung quốc. Vì bất bình trước cảnh đói khổ của nhân dân Huyền Nguyên đã từ bỏ ngôi vua lên núi Vũ Dương học đạo Lão. Sau 42 năm tu luyện Huyền Nguyên đắc đạo sang du ngoạn ở Việt nam và dùng đạo pháp khu trừ các loài yêu quái rồi hoá. Nhân dân tôn Huyền Nguyên làm thần. Sau đó còn nhiều lần Huyền Nguyên hiện về giúp nhân dân diệt trừ ma quỷ và chống ngoại xâm.

Sau khi xây thành Thăng Long, Lý Công Uẩn xây đền thờ thần Huyền Thiên Trấn Vũ ở phía Bắc kinh đô để thần Huyền Thiên bảo vệ phương ấy. Và quán Trấn Vũ là một đền thờ vị thần trấn giữ phương Bắc, nơi luôn luôn có sự phá hoại của thiên nhiên, của thú dữ và của giặc ngoại xâm phương Bắc.

2/ Trên ý nghĩa đó, quán Trấn Vũ là nơi tiến hành nhiều nghi lễ tôn giáo của các triều đại vua chúa phong kiến cũng như được sự sùng bái tôn kính của họ.

Các quyển sử cũ đều ghi lại việc các vị vua chúa nhà Lê, Trịnh, Nguyễn (nhất là các vua Nguyễn) thường xuyên đến cầu đảo ở quán Trấn Vũ.

3/ Bên cạnh các hoạt động tôn giáo cung đình sinh hoạt văn hoá tín ngưỡng của đông đảo nhân dân Hà nội cũng diễn ra rất sôi nổi ở đây.

Hàng năm vào ngày 3-3 và ngày 9-9, hai lễ chính của quán Trấn Vũ (ngày 3-3 là ngày sinh Thánh, ngày 9-9 là ngày Thánh giáng trần) dân chúng quanh vùng làm lễ chay và hoa quả để cúng tế ở quán. Sang thời cận đại, vào những ngày này dân làng Yên Quang mổ bò, mổ lợn tế lễ rất linh đình. Buổi tối dân làng còn mượn nhà tư hát, tổ chức đánh cờ, bơi thuyền ra giữa Hồ Tây để lấy nước thờ. Khi tổ chức tế lễ dân làng Yên Quang rước kiệu lên Thụy Khuê rồi lại rước về. Việc tổ chức tế lễ tiến hành trong ba ngày mới xong.

4/ Thần Trấn Vũ vốn là thần của đạo Lão do đó các hoạt động tôn giáo mang tính Đạo giáo ở quán Trấn Vũ cũng khá thường xuyên và phong phú.

Rất nhiều người đã đến đây để cầu may, cầu mộng, cầu tự, cầu mưa...

5/ Là nơi có phong cảnh đẹp, lại tôn nghiêm bởi vị thần được thờ có tiếng là linh ứng

và nhiều nhà thơ, nhiều nhà nho, nhiều tiến sĩ Hán học nổi tiếng đến hành hương. Nhiều người trong số họ như Nguyễn Huy Lượng, Hải Thượng Lãn Ông, Phạm Quý Thích, Nguyễn Tử Mẫn, Nguyễn Văn Siêu, Cao Bá Quát... đã để lại tác phẩm của mình ở quán. Và có thể nói đây là một nét văn hoá độc đáo của người Hà Nội.

III. MỘT VÀI NHÂN XÉT:

Trong lịch sử dân tộc, dù ở thời kỳ nào, Hà Nội cũng vẫn là nơi hội tụ tinh hoa văn hoá của cả nước, vẫn giữ cốt cách và bản sắc văn hoá dân tộc. Một bộ phận quan trọng của sinh hoạt văn hoá, tín ngưỡng của người Hà Nội xưa là diễn ra ở các đền, chùa, miếu, quán, song trong hàng trăm di tích lịch sử văn hoá loại này của Hà Nội chỉ còn lại rất ít di tích được bảo quản tốt. Quán Trấn Vũ là một trong số rất ít các di tích lịch sử có các hoạt động văn hoá tín ngưỡng khá tiêu biểu còn được bảo quản tốt.

Qua khảo sát các sinh hoạt văn hoá tín ngưỡng ở quán Trấn Vũ chúng tôi thấy nổi lên mấy điểm đáng chú ý:

1/ Vào buổi đầu thời kỳ độc lập, trong khi tổ chức lại đất nước, định đô ở Thăng Long, Lý Công Uẩn đã mượn oai linh của Huyền Thiên đại đế - một vị thần có nguồn gốc Trung Quốc - để trấn giữ phía Bắc kinh thành Thăng Long. Mặc dù thờ Huyền Thiên đại đế nhưng người Việt nam không ý thức đây là một ông thần Tàu mà như nhà nghiên cứu phương Tây G. Dumoutier khách quan nhận xét: "Thần mang hình hài của người trần mắt thịt và sống nhiều cuộc đời để giải thoát cho đất nước Việt nam khỏi sự xâm lấn của người Tàu, khỏi sự ám ảnh của ma quỷ và dịch bệnh. Ông trở thành vị thần dân tộc" (7)

Quán Trấn Vũ được xây dựng từ những ngày đầu định đô Thăng Long theo quan niệm "Thăng Long tứ trấn" cổ truyền của người Việt và vị thần được thờ ở quán cũng bị Việt hoá theo cách tư duy của người Việt. Đó là thần không đối lập với người mà giúp đỡ người diệt trừ ma quái chống ngoại xâm. Quan niệm này được thể hiện khá rõ trong bài thơ vua Thiệu trị làm khi đến thăm quán năm 1842.

Cũng chính vì thế mà quán Trấn Vũ là nơi tiến hành nhiều nghi lễ tín ngưỡng của các triều vua chúa phong kiến.

2/ Với quốc gia là nơi thờ phụng thần trấn giữ phương Bắc. Với Hà Nội là đền thờ thần trấn giữ phía Bắc kinh đô, còn với dân làng Yên Quang gần đó quán Trấn Vũ lại là đền thờ thành hoàng làng. Và các hoạt động nghi lễ tín ngưỡng ở đây mang nhiều tính chất của việc thờ cúng anh hùng dân tộc, thờ cúng tổ tiên, thờ cúng thành hoàng làng của người Việt nói chung và của người Hà Nội nói riêng.

3/ Ngoài ra quán Trấn Vũ còn là nơi tất cả mọi người đều có thể đến cầu may, cầu mong, lễ bái để mong được thần linh đáp ứng mọi nguyện vọng cũng như giúp đỡ họ vượt qua mọi khó khăn trắc trở trong cuộc sống.

Là đền, là quán hay là chùa là tùy thuộc vào mục đích cũng như cách lễ bái của mỗi người khi đến quán Trấn Vũ. Hay nói cách khác, quán Trấn Vũ cũng là đền Quan Thánh, cũng là chùa Trấn Vũ - một biểu hiện sinh động của "Tam giáo đồng nguyên" trong tín ngưỡng cổ truyền của người Việt.

Tháng 3/1990

Tài liệu tham khảo

1/- Vũ Quỳnh - Kiều Phú: Lĩnh Nam chích quái - Nhà xuất bản văn hoá
- Viện Văn học năm 1960 (tr. 30)

2/- Chân Vũ quán lục - Hà thành linh tinh cổ lục - Tư liệu chép tay
của Sở Văn hoá Hà Nội.

- Tây Hồ chí - Sài gòn xuất bản năm 1970.

- Chân Vũ quán thạch bi dựng ngày 15.10 năm Thành Thái thứ 5 (1893).

2/ Đại Nam nhất thống chí tập III - Nhà xuất bản khoa học xã hội - Hà nội năm
1971

3/- Tuyển tập văn bia Hà nội, q1, Nhà xuất bản khoa học xã hội Hà nội 1978 (tr.53).

4/- Chân Vũ quán thánh tích - Tư liệu Sở Văn hoá Hà Nội.

5/- Phạm Đình Hồ, Nguyễn án - Tang thương ngẫu lục.

Nhà xuất bản Văn học - Hà nội 1972 (tr.139)

6/- Bắc Thành chí lược - Tư liệu Sở Văn hoá Hà Nội.

7/ Le Grand Boudha de Hanoi (Etude historique Archéologique et épigraphique sur
la Pagode de Tran Vu Sohnlender 1888. (tài liệu dịch của Sở Văn hóa Hà nội)

Tìm hiểu phong cách ăn uống của người Việt

Nguyễn Việt Hương

Từ trước đến nay đã có nhiều công trình nghiên cứu tìm hiểu nền văn hoá văn minh Việt trên nhiều bình diện khác nhau với những sắc thái, mức độ khác nhau. Bài viết này đề cập đến một khía cạnh khác của văn hoá: Văn đề ăn uống của người Việt.

Viết bài này, chúng tôi nhằm giới thiệu cho sinh viên nước ngoài về lối ăn uống truyền thống của người Việt. Nhưng vấn đề ăn uống của một dân tộc không tách rời những vấn đề của môi trường tự nhiên và xã hội. Vì vậy, chúng tôi cần tìm hiểu nó trong mối quan hệ với môi trường thiên nhiên và cuộc sống xã hội đa dạng của con người và ngay trong sự vận động nội tại của nó để tìm ra cốt lõi, đặc trưng của vấn đề ăn uống dân tộc. Đồng thời, qua việc tìm hiểu phong cách ăn uống của người Việt chúng tôi muốn giúp sinh viên thấy được đằng sau lối ăn uống truyền thống ấy là tâm lý dân tộc, triết lý, nhân sinh: từ đó cung cấp cho họ một cái nhìn, một cách đánh giá đúng về nền văn hoá văn minh của dân tộc ta.